

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร ในด้านการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ และเพื่อศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทการที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร สำหรับนักเรียนที่ใช้เป็นตัวอย่างประชากร ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยเชิงสถานการณ์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแจกแบบสำรวจจำนวน 400 ชุด และได้รับคืนจำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และเป็นแบบสำรวจที่สมบูรณ์สามารถทำการวิเคราะห์ได้จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยนำแบบสำรวจที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตน ทุกด้าน อยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้านการยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ด้านการใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ

2. การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมากและมีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนน้อย รับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนทุกด้าน อยู่ในระดับดี ได้แก่ ด้านการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้านการยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ด้านการใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดีทุกด้าน คือ ด้านการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้านการยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ด้านการใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับบุญมาลี ผู้ให้รัฐมนตรี (2536: 140) ได้ศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่านิยมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ ด้านปัจเจกชนนิยมหรือเคารพในปัจเจกชน ด้านการยึดมั่นในหลักเหตุผลและรักความเป็นธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม ด้านการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ด้านความอดกลั้น ระเบียบวินัย และความใฝ่สันติ และด้านเชื่อมั่นในความเสมอภาคและความสามารถของมนุษย์ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2538: 125-135) ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยค่อนข้างสูงในมิติต่าง ๆ ตามหลักการประชาธิปไตย คือ มิติหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน มิติหลักเสรีภาพ มิติหลักความเสมอภาค มิติหลักกฎหมาย มิติหลักเสียงข้างมาก

เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร ได้ผ่านกระบวนการสังคมปริทัศน์ทางการเมือง (Political Socialization) มาเป็นอย่างดี โดยมีตัวการ (Agents) สำคัญในการถ่ายทอด ดังนี้คือ

1. ครอบครัว

ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสังคมปริทัศน์ทางการเมือง (Political Socialization) เพราะเป็นสถาบันแรกในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามฐานะและบทบาทหน้าที่ของตน ถึงอย่างไรก็ตามครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน ก็ย่อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยต่างกัน ครอบครัวของชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูงมักจะมีการปกครองภายในครอบครัวเป็นแบบประชาธิปไตยมากกว่าครอบครัวของชนชั้นล่าง (ประณต นันทิยะกุล, 2534 : 21-22) ซึ่งครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครที่เป็นตัวอย่างประชากรอาจจัดอยู่ในช่วงชนชั้นกลางและชนชั้นสูง เห็นได้จากการศึกษาของ บุญมาลี คูหิรัญมณี (2536 : 140) พบว่า อาชีพของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานครจัดอยู่ในช่วงชนชั้นกลางและชนชั้นสูงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ รัตนาภรณ์ มหาสารานนท์ (2519 : 62-64) ได้ศึกษาพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูงในกรุงเทพมหานคร ที่บิดามารดามีอาชีพและรายได้ต่างกันมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ครอบครัวจึงนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดี

2. สถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างเจตคติทางการเมืองสูงกว่าครอบครัวและสถาบันอื่น ๆ (Almond and Verba อ้างถึงใน Coleman, 1968: 24) กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยได้เล็งเห็นความสำคัญ โดยได้กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งกำหนดให้ผู้เข้ารับการศึกษา "...ทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข..." (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535: 1)

โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสังคมศึกษาได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้โดยตรง ดังปรากฏในรายวิชา ส 402 สังคมศึกษา โดยมีจุดประสงค์ของรายวิชา "เพื่อให้มีความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองและบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อรัฐ ปฏิบัติตามกฎหมายและบทบาทหน้าที่ของตน และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข” และรายวิชา ส 031 การปกครองไทย โดยมีจุดประสงค์ของรายวิชา “เพื่อให้มีความเข้าใจระบบการปกครองของไทย ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” และยังมีแทรกอยู่ในรายวิชาอื่นของกลุ่มวิชาสังคมศึกษา และกลุ่มวิชาอื่น ๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย เป็นต้น ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ยังปรากฏอยู่ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ โดยเฉพาะกรมสามัญศึกษาได้จัดทำคู่มือสร้างเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยได้กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คือ การรู้จักบทบาทและหน้าที่ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การมีความรับผิดชอบ ความเป็นผู้มีวินัยในตนเอง การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การมีส่วนร่วมทั้งทางความคิด การกระทำ และน้ำใจ ด้วยมารยาทที่ดีตามวัฒนธรรมไทย การให้เกียรติซึ่งกันและกันตามฐานะานุรูป การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของเอกัตบุคคล การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การยึดมั่นในความกตัญญู เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต (กรมสามัญศึกษา, 2536: 26-32) รวมทั้งปรากฏอยู่ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ อีก เช่น กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถเป็นแหล่งฝึกฝนการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ แก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี อันเป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุกติพันธ์, 2526: 99) ซึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครก็ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรสนองตอบนโยบายดังกล่าว

ส่วนบทบาทของครูนั้นก็นับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ครูควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีเหตุผล สามารถคิดวิเคราะห์ สิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นด้วยตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น โดยครูควรรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนต่อปัญหาต่าง ๆ ทั้งในระหว่างการเรียนในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ไม่ควรมีทัศนคติในทางลบต่อนักเรียนที่กล้าคิดกล้าแสดงออก ควรสนับสนุนให้นักเรียนคิด ฝึกฝนวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผล มากกว่าจะให้เป็นผู้รับฟังแต่เพียงอย่างเดียว (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุกติพันธ์, 2526: 98) นอกจากนี้ ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองเป็นอย่างดี โดยมีการปรับปรุงตนเองให้ทันเหตุการณ์ ตลอดจนการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เป็นที่ยอมรับว่าครูผู้สอนที่มีลักษณะดังกล่าว มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็ก (จุมพล หนิมพานิช, 2531: 277) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะ

คุณสมบัติของครูในเขตกรุงเทพมหานคร เห็นได้จากผลการวิจัยของ ภิญโญ คล้ายบวร (2533: 188) ที่ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมค่านิยมทางการเมืองให้แก่นักเรียนตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีระดับการเสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2538: 185) ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เยาวชนที่เคยเรียนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยจากหลักสูตรในโรงเรียน จะมีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่าเยาวชนกลุ่มที่ไม่เคยเรียน นอกจากนี้กรมสามัญศึกษา ยังได้ส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดจัดองค์ความรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครู ผู้บริหารกับนักเรียน ครูกับครู หรือครูกับนักเรียน ควรมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย (กรมสามัญศึกษา, 2536: 45-49) จะเห็นได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร ได้ผ่านกระบวนการสังคมประคิตทางการเมือง (Political Socialization) จากสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนมาเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลา 6 ปี ได้แก่ ด้านหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบทบาทของครู ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมเป็นเหตุผลหนึ่งในการหล่อหลอมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานครมีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดี

3. สื่อมวลชน

ในทิวทัศน์สังคมไม่ว่าจะปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองระบอบอื่นต่างก็เห็นความสำคัญของสื่อมวลชนในการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแก่พลเมือง การปกครองแบบคอมมิวนิสต์นั้นไม่ยอมให้เอกชนเป็นเจ้าของสื่อมวลชน ใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ประเทศประชาธิปไตยบางประเทศก็สงวนความเป็นเจ้าของสื่อมวลชนบางประเภทเอาไว้เป็นของรัฐบาล ทั้งนี้ก็เนื่องจากทั้งสองระบบต่างเห็นความสำคัญของสื่อมวลชนในการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแก่พลเมือง (ชม ภูมิภาค, 2531: 696) สำหรับในสังคมไทยนั้น คนไทยได้มีการรับข่าวสารทางการเมืองจากวิทยุและโทรทัศน์มากกว่าแหล่งข่าวสารทางการเมืองอื่นๆ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526: 134-135) โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครถือได้ว่าเป็นแหล่งความเจริญของข้อมูลข่าวสารในทุกด้าน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ นอกจากนี้ในท่ามกลางของกระแสโลกาภิวัตน์สื่อมวลชนของไทยนับว่ามีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น เห็นได้จากการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การเสนอข่าวการทำงานของรัฐบาล การหาเสียงของพรรคการเมืองในอัตราความถี่ที่สูงขึ้น ทำให้ประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสารทางการเมืองได้มากขึ้น สื่อมวลชนจึงนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่อาจหล่อหลอมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร มีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดี

4. กลุ่มเพื่อน

เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมสมัยใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีวิทยาการต่าง ๆ ผลของการเปลี่ยนแปลงย่อมนำมาซึ่งความเจริญและในมุมกลับกันก็ย่อมนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กวัยรุ่นทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนต่างวัย พ่อแม่ในสายตาของเด็กกลายเป็นคนล้าสมัย หัวโบราณ ตามโลกไม่ทัน เด็ก ๆ มีปัญหามักจะเข้าหาเพื่อน กลุ่มเพื่อนเลยเข้ามามีบทบาทช่วยถ่ายทอดระเบียบวิธีคุณค่าต่าง ๆ ให้ เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอายุและฐานะทางสังคมทัดเทียมกัน (จุมพล หนิมพานิช, 2531: 278) เมื่อพิจารณาถึงเด็กที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน จะพบว่าตลอดระยะเวลา 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะในช่วงเปิดภาคเรียน เด็กจะมีความใกล้ชิดกับเพื่อนมากกว่าบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งกำลังประสบปัญหาการจราจรติดขัดอย่างรุนแรง ย่อมทำให้เด็กมีระยะเวลาอยู่กับครอบครัวน้อยลงใน 1 วัน กลุ่มเพื่อนจึงอาจถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในกระบวนการสังคมประคองทางการเมือง (Political Socialization) ที่ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตน อยู่ในระดับดี

5. สถาบันทางการเมือง

ในประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมืองหลวงของประเทศมักจะเป็นศูนย์กลางของที่ทำกรรัฐบาล กิจกรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา โดยเมืองหลวงเป็นเมืองใหญ่ที่สุดแค่เมืองเดียวในประเทศ สภาพเช่นนี้ทำให้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงและบริเวณใกล้เคียงกับเมืองหลวงมีโอกาสใช้ชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษามากกว่าคนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศที่อยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง (ชาติชาย ฌ เชียงใหม่, 2531: 169) เมื่อพิจารณาถึงกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะสถาบันทางการเมืองหรือกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญจะอยู่ในกรุงเทพมหานคร เช่น สถาบันรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล เป็นต้น ทำให้เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครสามารถศึกษาระบบการทำงาน การประชุมของสถาบันดังกล่าวได้มากกว่าเยาวชนที่อยู่นอกเขต ทำให้ได้รับประสบการณ์ทางการเมืองโดยตรง

นอกจากนี้ เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ เช่น การเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตย การอภิปรายหาเสียงของพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีส่วนกระตุ้นให้เด็กมีความตื่นตัวทางการเมือง ใฝ่หาความรู้ตลอดจนมีการรับรู้พฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

2. การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามประเภทการที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมากและประสบการณ์น้อย มีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดีทุกด้าน คือ การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538: 274) ที่ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียนแตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความแตกต่างในระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนแต่อย่างใด แต่มีข้อสังเกตว่า เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของพฤติกรรมประชาธิปไตยในแต่ละด้าน โดยเฉพาะด้านการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนน้อยมีการรับรู้พฤติกรรมย่อยบางพฤติกรรมอยู่ในระดับพอใช้ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ และเกิดผลดีต่อส่วนรวม การปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงานสำเร็จตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย การเอาใจใส่ติดตามการปฏิบัติงานโดยไม่ทอดทิ้ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอิทธิพลของการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนน้อย เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการทำงานร่วมกับผู้อื่นย่อมสอนให้ผู้เรียนตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่องาน มิฉะนั้นจะทำให้ส่วนรวมเสียหาย กรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนน้อยอาจทำให้พฤติกรรมดังกล่าวลดน้อยลงไปบ้าง แต่เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่ามีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนทุกด้าน อยู่ในระดับดี แสดงว่ากระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจากนอกระบบโรงเรียน มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นการยืนยันว่ากระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองนั้น สามารถกระทำได้ทั้งโดยผ่านระบบการศึกษาและผ่านสิ่งแวดล้อมนอกระบบการศึกษา ได้แก่ ครอบครัว สื่อมวลชน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สถาบันการเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

1. ข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดีทุกด้าน และเพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถรักษาระดับตลอดจนพัฒนาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนให้ดียิ่งขึ้น โรงเรียนมัธยมศึกษาควรจัดบรรยากาศในโรงเรียนที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งในด้านการจัดองค์การบริหาร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนบรรยากาศทั่วไปในโรงเรียนให้ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2. เมื่อพิจารณาถึงการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจและเกิดผลดีต่อส่วนรวม การปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงานสำเร็จตามกำหนด เวลาที่ได้รับมอบหมาย การเอาใจใส่ติดตามการปฏิบัติงานโดยไม่ทอดทิ้ง ซึ่งอยู่ในระดับพอใช้ ฉะนั้นโรงเรียนมัธยมศึกษาควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เช่น กิจกรรมสภานักเรียน คณะกรรมการนักเรียน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการสำรวจการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ และเขตการศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและหาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

3. ควรมีการนำเสนอโปรแกรมการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยตลอดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย